

TANKAR OM POESI UNDER 1950-TALET

Ofta finns det en inbyggd vilja hos bokförlagen att ge ut författare, vilka debuterat under en vis tid; kanske till och med under samma år. Man tror sig kunna muta in en viss stilriktning, tidsanda, litterär genre. Ibland kan förlagen lyckas, ibland inte.

Samtidigt finns det en litteraturhistorisk modell, där forskare lätt vill göra en närläsning för att då finna gemensamma språk- och tankemönster. Då påstår man att det finns 40-talister, 50-talister, 60-talister osv.

För den medvetne läsaren kan denna uppdelning, där ett decennium fångas upp i ett bestämt "andetag", bli alltför påträngande, konstlat. Det är för tanken bekvämt. Dock tycker jag att en smula kritisk substans måste finnas för indelningar i backspegeln.

Ett författarskap formas under lång tid, kanske under ett helt liv. Referenser till personliga situationer kan vara det som ger profil och egenart, snarare än till ett slags imagismen, surrealism eller expressionism. Den teoretiska överbyggnaden kan framstå som en abstraktion med envis prägel att muta in poeter i den vetenskapliga "tidshyllan"

Men, naturligtvis, det är brukligt att göra ett decennium till en av avstyckad jordlott där både bokförlag och litteraturvetare kan hänga upp ismer som tycks ligga i tiden.

En grundhållning är emellertid hur man vill betrakta en viss tidsepok; vilka litterära, internationella strömningar, som bedömare vill anlägga på författaren och hans texter.

I den senare litteraturvetenskapen sätts fokus på själva texten, dess uppbyggnad och inre struktur, till skillnad från äldre litteraturbedömning, där historia och författare i första hand kan betraktades.

Mina tankar om decennieindelning blir tydliga, då jag tar mig an en utgåva från Poesifestivalen i Nässjö, som ägde rum förra året. I bokform föreligger nu en relativt lättfattlig framställning över 1950-TALETS POESI.

Det är tre litteraturvetare som står för huvudinnehållet. Var och en redovisar längre avsnitt utifrån en poet, klassad, som femtiotalist. De tre författarskap, som bildar stomme, är av Paul Andersson, Majken Johansson och Lars Forsell.

Jan Magnusson skriver om Paul Andersson med tyngdpunkt på den långa dikten "Elegi över en förlorad sommar". Han gör det insiktsfullt och konsekvent. Han benär upp den finmaskiga metaforiken, konkretiserar och förankrar den i en romantisk kontext med Rilke som en högromantisk språngbräda. Magnusson lägger också stor vikt vid tidens religiösa strömningar, och speglar samtidigt den religionskritiska "tro- och vetandedebatten".

Ingemar Algulin presenterar Lars Forsell. Han gör det i första hand utifrån debuten 1949 med diktsamlingen Ryttaren. Han visar samtidigt hur poeten för in Ezra Pounds tidsaktuella diktning på svensk mark. Algulin breddar synen på diktaren. Han visar på Forsell som teaterman, narr, clown. Evert Taube och Forsell banar väg för den svenska visan, estradpoesin, trubadurpoesien med rötter i Provence.

Eva Lilja tar upp ett ofta bortglömt författarskap, nämligen Majken Johanssons. Poeten och frälsningssoldaten, som blev "Majken" med hela svenska folket. Lilja visar på de uppväxtförhållanden som fanns under poetens unga år. Hon följer upp med studenttiden i Lund, de litterära grupperingarna, den frikyrkliga frälsningen.

Som ett slutintryck fångar Lilja in den munspelespelande Majken vid Näckrosdammen i Göteborg, 1989. Hon tog sin "buskteater" i besittning, scenen, där hon hörde hemma. Diktjaget, som rymde allt, som kunde tänkas av livets upprymdhet, himmelska närvaro, men också sorgens och ångestens mörka djup, som följde henne genom livet.

I denna sjuttiosidiga skrift ryms en sammansatt bild av tre personligheter. De tre, som för snart femtio år sedan sökte livsavgörande svar i den intellektuella idédebatten. Dikten, ordet blev för femtiotalspoeten ett nödvändigt terapeutiskt arbete för att kunna leva vidare. Sökandet efter livsmening, tröst och ”att bli sedd” ledde fram till botbänken; för Majken Johansson i Frälsningsarmén, för Paul Andersson i Synagogan, för Ingemar Leckius i den Katolska kyrkan.

Det tycks som om den Svenska kyrkan befanns helt förlamad i den pågående Hedeniusdebatten eller var det helt enkelt så att den evangelisk-lutherska stadskyrkan, i sin stela form, inte kunde attrahera intellektuella personligheter.

Femtiotal eller inte femtiotal?

Det väsentliga är att vi läsare ser människan bakom verket, med ordet, i livet. Ser och öppnar våra ögon för det otroligt breda och djupa mysterium, som är den skrivande människan. Ser själens rörelser och den medmänskliga kärlek, som för oss samman i poesin, dikten!

Hans-Evert Renérius

1950-TALETS POESI. Om Paul Andersson, Majken Johansson och Lars Forsell. Artiklar av litteraturvetarna Eva Lilja, Jan Magnusson, Ingemar Algulin. Kulturenheten. Landstinget i Jönköpings län.